

Nr 18

Bevillningsutskottets betänkande med anledning av motioner rörande förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

Bevillningsutskottet upptar till behandling i ett sammanhang följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 120 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 163 av herr *Bohman m. fl.* med yrkande att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t måtte efter företagen utredning med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna förelägga riksdagen förslag om komplettering av gällande förvärvsavdrag innebärande dels att föräldrar med minderåriga barn må kunna erhålla avdrag för styrkta nödiga kostnader för den av förvärvsarbetet föranledda barntillsynen, dels att personer som har vårdnaden om sjuk eller åldrig nära anhörig må äga avdragsrätt för nödiga tillsynskostnader;

2) de likalydande motionerna I: 127 av herr *Tistad* och II: 171 av herr *Werbros* med yrkande dels att riksdagen måtte besluta, att hemskilda och särlevande gifta med hemmavarande barn under 18 år måtte jämföras med ogifta skattskyldiga med hemmavarande barn under 18 år såvitt gäller schablonavdrag för kommunalskatt vid taxering till statlig inkomstskatt och avdrag för försäkringspremier utöver sjukförsäkringsavgift vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt, dels att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig författningstext;

3) motionen II: 103 av herrarna *Lindberg* och *Johansson* i Skärstad med yrkande att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om snar utredning i syfte att förbättra möjligheten till avdrag för lejd arbetskraft vid fall av förvärvsarbete, sjukdom, svaghet eller för stor arbetsbörda för vårdnadshavare av hemmavarande minderåriga barn; samt

4) motionen II: 481 av fru *Kristensson* och herr *Nordgren* med yrkande att riksdagen måtte besluta om sådana ändringar i skattelagstiftningen att make som biträder den andra maken i hans rörelse skall äga rätt att deklarerera för värdet av sina arbetsinsatser, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig lagtext.

Förvärvsavdragen

Gällande bestämmelser innebär i huvudsak följande.

Hustru, som har inkomst av jordbruksfastighet, rörelse eller tjänst, är

berättigad till förvärvsavdrag. Om makarna inte har minderåriga barn, utgör förvärvsavdraget 300 kr. Har makarna hemmavarande barn under 16 år beräknas avdraget i fråga om inkomst av rörelse eller tjänst till 300 kr. jämte s. k. kvotavdrag med 25 % av förvärvsinkomsten, dock högst till 3 000 kr. Gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet medges förvärvsavdrag med högst 1 000 kr., om hon haft hemmavarande barn under 16 år. Vid s. k. faktisk sambeskattning, d. v. s. om hustrun utfört arbete i mannens jordbruk eller rörelse, äger mannen, om makarna inte har hemmavarande minderåriga barn, rätt till förvärvsavdrag med 300 kr., när hustruns arbete i förvärvskällan haft ett värde av minst detta belopp. Om makarna haft hemmavarande barn under 16 år, medges avdrag med värdet av hustruns arbetsinsats i förvärvskällan, dock högst med 1 000 kr. Beträffande rätt till förvärvsavdrag för ensamstående barnförsörjare gäller oberoende av kön de regler, som tillämpas för hustru med egen inkomst. I fråga om inkomst av jordbruksfastighet är reglerna om förvärvsavdrag dock gynnsammare för de ofullständiga familjerna än för makar. Sådan inkomst berättigar nämligen den ensamstående barnförsörjaren till avdrag med 300 kr. jämte kvotavdrag med 25 % av inkomsten av jordbruksfastigheten, dock högst med 3 000 kr.

Allmänna skatteberedningen föreslog i sitt betänkande med förslag till nytt skattesystem (SOU 1964: 25) bl. a. att förvärvsavdragen för familjer med hemmavarande barn skulle höjas väsentligt.

År 1965 tillsattes inom finansdepartementet en särskild arbetsgrupp, *familjeskatteberedningen*, för att skyndsamt överse familjebeskattningen och därmed sammanhängande frågor.

I proposition nr 14 till 1965 års riksdag framlades i enlighet med riktlinjerna i allmänna skatteberedningens betänkande förslag till omläggning av den direkta och indirekta beskattningen. I propositionen föreslog departementschefen dock inte några ändringar rörande förvärvsavdragen med hänsyn till att frågan om familjebeskattnings utformning var under övervägande och till att sådana ändringar skulle påverka det kommunala skatteunderlaget. De i propositionen framlagda skattereformerna behandlades i bevillningsutskottets betänkande nr 16.

I väckta motioner hade hemställts om betydande höjningar av förvärvsavdragen. Utskottet konstaterade, att de kostnader, som är förenade med hustruns förvärvsarbete vid förekomsten av barn, i vissa fall ganska avsevärt översteg förvärvsavdragets tidigare maximibelopp, 2 000 kr. Mot bakgrunden därav delade utskottet motionärernas uppfattning, att en viss uppräkning av förvärvsavdragen var erforderlig för skattskyldiga med hemmavarande minderåriga barn. Utskottet föreslog med hänsyn därtill en uppräkning av förvärvsavdragen. Förslaget innebar bl. a. att kvotavdraget höjdes från 20 till 25 % och att maximiavdraget höjdes från 2 000 till 3 000 kr. Utskottets förslag godtogs av riksdagen.

Även vid 1966 och 1967 års riksdagar väcktes motioner bl. a. angående höjning av förvärvsavdragen och avdrag för faktiska kostnader för barntillsyn. Utskottet anförde i sitt bet. 1967: 20, vilket godkändes av riksdagen, bl. a. följande. Frågor om förvärvsavdragen hänger samman med sambeskattningsfrågan och samtliga dessa frågor utreds inom familjeskatteberedningen. Innan utredningens arbete avslutats anser utskottet det inte lämpligt att ta ställning till förslag om mer väsentliga ändringar i utformningen av förvärvsavdragen. Vissa av de i motionerna berörda kostnaderna torde dessutom — i den mån de inte är att betrakta som sådana levnads-kostnader, vilka över huvud taget inte bör beaktas vid beskattningen — vara av den karaktären, att samhället lämpligen bör lämna kompensation härför på annat sätt än genom avdrag vid beskattningen. Såsom bevillningsutskottet vid föregående års riksdag anförde torde det i första hand ankomma på familjepolitiska kommittén, som har frågan om samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna under övervägande, att ta ställning till dessa spörsmål. Enligt direktiven är kommittén oförhindrad att undersöka och framlägga förslag till nya inslag i familjestödet. Kommittén skall vid sitt arbete även samråda med familjeskatteberedningen. Behovet av utredning angående barnfamiljernas ställning såväl i skatte- som i bidragshänseende har således redan blivit beaktat.

Familjeskatteberedningen väntas avsluta sitt arbete innevarande år.

I motionerna I: 120 och II: 163 anför motionärerna huvudsakligen följande.

Förvärvsavdraget är att jämställa med avdrag för omkostnader i förvärvskälla. Syftet med avdraget i den form det länge haft är att hänsyn skall tagas till den minskade skatteförmåga som orsakas av de med förvärvsarbete förknippade barntillsynskostnaderna. Det nuvarande systemet med uteslutande schablonavdrag medför att avdrag medges även om utgifter för tillsyn av barn ej alls eller i endast obetydlig omfattning förekommit. Å andra sidan är många tvingade till en lösning som drar väsentligt större kostnader än som täcks av schablonen. Principiellt är det därför mindre tilltalande att avdragsrätten uteslutande skall vara knuten till en schablon som ej utgår från barntillsynskostnaderna utan från moderns inkomst. Motionärerna förordar därför införandet av rätt till avdrag för styrkta och nödiga barntillsynskostnader. En avdragsrätt för faktiska omkostnader bör vara förbehållen sådana skattskyldiga som har barn under t. ex tolv år och kan ev. maximeras till vissa belopp.

Det i motionerna skisserade systemet innebär en alternativ rätt till avdrag för faktiska kostnader för barntillsyn för vissa fall, nämligen för tillsyn, övervakning och omvårdnad, som barnets vårdnadshavare är förhindrad att själv utöva under sin förvärvsarbetstid. Gemensamt för de tillsyns-

funktioner, som avdraget avser att täcka — exempelvis att övervaka och sysselsätta barnet, att laga och ge det mat, att byta kläder samt att bädda, städa och diska efter barnet — är att antydda åtgärder har direkt avseende på barnet och att de måste fullgöras under tiden för vårdnadshavarens förvärvsarbete. Som exempel nämns vård i hemmet av utomstående liksom tillsyn utom hemmet i familjedaghem, barndaghem och fritidshem. Avdrag bör kunna medges även för ersättning som utgått till anhöriga, dock icke för hemmavarande barn.

Vid prövningen av storleken av yrkade avdragsbelopp bör utbetald ersättning till barndaghem och andra offentliga institutioner liksom till familjedaghem kunna godtas, dock med avdrag för den del av ersättningen som eventuellt kan ha avsett barns kost under tillsynstiden. Beträffande sådan barntillsyn som utövas i den skattskyldiges hem bör viss ledning för prövning av beloppets skälighet kunna hämtas från jämförelser med de offentliga institutionernas självkostnader för den barntillsyn som utövas där.

Införandet av avdragsrätt för faktiska barntillsynskostnader är den enda möjligheten att på ett konsekvent sätt taga hänsyn till skatteförmågan hos föräldrar med sådana nödvändiga omkostnader, vilket bör vara förvärvsavdragets syfte. Detta syfte kan aldrig nås med schablonavdrag, därför att dessa då skulle behöva sättas så högt för att täcka in fallen med de stora tillsynskostnaderna att de automatiskt motverkade syftet genom att oräntvist ytterligare favorisera dem med låga eller inga tillsynskostnader. Att märka är även att ett avdrag för faktiska kostnader ger stimulans för föräldrar att verkligen åstadkomma en ordentlig tillsyn av sina barn, ett incitament som schablonavdraget inte ger, och vidare ger möjlighet att betala konkurrenskraftiga löner för fullgoda ersättare i eller utom hemmet.

Motionärerna föreslår också att den förordade utredningen måtte omfatta prövning av frågan om avdragsrätt för de omkostnader som uppkommer vid nödvändig tillsyn av sjuk eller åldrig nära anhörig. De problem av ekonomisk art som uppkommer vid tillsynen av dylika anhöriga är så likartade dem som uppkommer vid barntillsyn att det förefaller logiskt att utvidga förvärvsavdraget till dessa fall.

Motionärerna i *motionen II: 103* anför bl. a., att bristen på kvalificerad arbetskraft ofta gör sig påmind, exempelvis på sjukvårdens område. Det finns många hemmafruar med sjuksköterskeutbildning, vilka gärna skulle ta anställning åtminstone på halvtid, om bara kostnaderna för hemhjälp vore avdragsberättigade i självdeklarationen. Eftersom så inte är fallet, blir utgifterna för inkomstens förvärvande ofta större än den reala merinkomst som ett förvärvsarbete på halvtid innebär. Heltidstjänst kan kanske inte ifrågakomma, om familjen har minderåriga barn både före och i skolåldern.

Den dubbelarbetandes börda blir alltför tung eftersom lejd arbetskraft i regel endast delvis kan ersätta en husmor. Det är dålig samhällsekonomi att inte utnyttja utbildad arbetskraft i det arbete vartill utbildning erhållits, anser motionärerna och betraktar som orimligt att begära att enskilda människor skall ikläda sig ekonomiska uppoffringar för sin yrkesutövning och samhällstjänst.

Motionärerna anser, att vissa samhällsgrupper blivit påtagligt eftersatta när det gäller social trygghet. Detta gäller inte minst mödrar med hemmavarande minderåriga barn. Deras ekonomiska situation kan ofta vara brydsam nog, och när sjukdom stöter till blir förhållandena närmast katastrofala. En faktor som därvidlag i hög grad bidrar till de ekonomiska trångmålen är utgifterna för lejd arbetskraft, som måste anlitas, och framför allt den omständigheten att dessa utgifter ej är avdragsgilla vid upprättandet av självdeklaration. Den del av inkomsten som åtgår till avlöning åt hemhjälp blir dessutom föremål för beskattning en andra gång.

Såväl behovet av utbildad arbetskraft som omsorgen om vår sociala trygghet talar för att en förändring av bestämmelserna för avdrag vid självdeklaration är nödvändig i riktning mot generellt avdrag för de kostnader lejd arbetskraft betingar vid fall av förvärvsarbete, sjukdom, svaghet eller för stor arbetsbörda för vårdnadshavare av hemmavarande minderåriga barn.

Avdrag för lön till make

Enligt *gällande bestämmelser* skall makar, som sammanlevt under större delen av året, samtaxeras. Därvid skall vardera maken taxeras för sin inkomst. Mannen skall därjämte taxeras för boets gemensamma inkomst. Då den ena maken arbetat i den andres jordbruk eller rörelse sker s. k. faktisk sambeskattnings. Avdrag får nämligen inte ske för värdet av detta arbete, eller för den lön som utgått till maken.

Frågan om makar skall samtaxeras eller särbeskattas har behandlats av åtskilliga utredningar och varit föremål för stort intresse i den offentliga debatten. Den år 1965 tillsatta *familjeskatteberedningen* har nu i uppdrag att överse ifrågavarande regler och att pröva de problem av teknisk och finanspolitisk art, som är förknippade med en fullständig eller modifierad särbeskattnings.

I en motion vid 1967 års riksdag yrkades rätt för gift yrkesutövare att vid inkomstberäkningen dra av lön till make för dennes arbetsinsatser. Bevillningsutskottet avstyrkte bifall till motionen och anförde i sitt av riksdagen godkända betänkande nr 20 följande. Yrkandet torde främst grunda sig på uppfattningen, att make, som biträder andre maken i dennes verksamhet, skulle vara utestängd från den rätt till sjukförsäkringsför-

måner, yrkesskadeskydd och pensionsförmåner, som tillförsäkrats andra yrkesverksamma. Detta är emellertid endast delvis riktigt. Då makar gemensamt utövar förvärvsverksamhet eller då den ene maken biträder den andre i dennes förvärvsverksamhet kan enligt gällande bestämmelser om den allmänna sjukförsäkringen inkomsten av förvärvsarbetet uppdelas mellan makarna. Var och en av dem kan således efter anmälan placeras i den sjukpenningklass, som värdet av hans eller hennes arbetsinsats motiverar. Detta gäller såväl inkomst av jordbruksfastighet och rörelse som inkomst av tjänst. Den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen omfattar däremot inte egna företagare utan endast arbetstagare. Även den som är gift med arbetsgivaren undantas från den obligatoriska försäkringen. Möjlighet finns emellertid att teckna frivillig yrkesskadeförsäkring. Beträffande den allmänna tilläggspensioneringen gäller, att rätten till tilläggspension grundas på den försäkrades inkomsttaxering. Att avdrag för lön till make icke får ske vid inkomsttaxeringen kan därför sägas innebära, att värdet av den ene makens arbetsinsats inräknas i den andre makens pensionsgrundande inkomst med de fördelar och nackdelar för makarna som därav följer. Med anledning av vad motionärerna anfört vill utskottet också framhålla att förvärvsavdrag enligt gällande bestämmelser medges i förevarande fall. Utskottet kan emellertid instämma i att lagstiftningens nuvarande utformning är förenad med nackdelar. Dessa kommer givetvis att beaktas under det pågående utredningsarbetet.

I *motionen II: 481* återkommer samma motionärer med ett lagstiftningsyrkande i samma fråga och anför bl. a. följande. Ifrågakavande bestämmelser för inkomsttaxeringen inverkar ej endast på beskattningen utan har även betydelse för den sociala tryggheten. Det borde vara självklart att den som genom en arbetsinsats i makes rörelse tillför familjen ett ekonomiskt tillskott skall anses som inkomsttagare med de rättigheter och skyldigheter som därav följer. Vissa företagare kan lösa problemen genom att bilda aktiebolag, varvid makarna anställs hos bolaget. Alla har dock ej den möjligheten. Motionärerna finner det otillfredsställande att den make, som är yrkesarbetande i den andra makens företag, skall gå miste om exempelvis ATP-poäng. Skulle äktenskapet upplösas på grund av äktenskapsskillnad, kommer värdet av den på båda makarnas arbetsinsatser belöpande ATP-poängen att helt tillfalla företagaren själv.

När ett förslag till reformerad familjebesättning kommer att föreläggas riksdagen är ovisst. I varje fall har innevarande års riksdag ej att emotse ett dylikt förslag. Motionärerna anser att en snar lösning av företagarnas skatteproblem på sätt de anger är angelägen och förordar ändrade skatte regler fr.o.m. 1969 års taxering.

Avdrag för kommunalskatt och försäkringsavgifter

Enligt 4 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt får avdrag ske bl. a. för kommunalskatt, som påförts skattskyldig på grund av taxering året näst före taxeringsåret. Avdraget beräknas till minst 2 250 kr. eller för samtaxerade makar gemensamt 4 500 kr. Ogift skattskyldig med hemmavarande barn under 18 år får också avdrag med minst 4 500 kr. Med ogift skattskyldig jämställs änka, änklings eller fränkskild.

Makar, som icke samtaxeras (hemskilda m. fl. som icke sammanlevt under större delen av året) men som har hemmavarande barn under 18 år, har således rätt till schablonavdrag endast med det lägre beloppet 2 250 kr.

I 46 § 2 mom. kommunalskattelagen (KL) stadgas, att avdrag får ske dels för sjukförsäkringsavgift enligt 19 kap. 2 § lagen om allmän försäkring, som påförts den skattskyldige, och dels för premier och avgifter för vissa andra försäkringar, som ägs av den skattskyldige själv eller hans make och omyndiga barn, nämligen kapitalförsäkring, arbetslöshetsförsäkring och sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som ej avses i 33 § KL och som ej utgör sjukförsäkring enligt 2—4 kap. lagen om allmän försäkring.

Avdraget för sjukförsäkringsavgift enligt 19 kap. 2 § lagen om allmän försäkring skall, som framgår av bestämmelserna i 46 § 2 mom. sista stycket KL, beräknas till minst 150 kronor eller för samtaxerade makar gemensamt 300 kronor. Avdrag för övriga försäkringspremier och avgifter får ske med högst 250 kronor eller för samtaxerade makar gemensamt 500 kronor. Avdrag med högst 500 kronor får vidare åtnjutas av ogift skattskyldig med hemmavarande barn under 18 år. Med ogift skattskyldig jämställs även här änka, änklings eller fränkskild.

Civilståndet har sedan lång tid tillbaka haft betydelse för den skattskyldiges rätt till avdrag i olika hänseenden. Tidigare erhöll sålunda en ogift skattskyldig med hemmavarande minderårigt barn och med husföreståndarinnan ortsavdrag med högre belopp än en hemskild skattskyldig i samma situation, och dessutom beräknades den statliga inkomstskatten i dessa fall efter olika skatteskalor.

I motioner vid 1955 och 1958 års riksdagar yrkades att försörjningsbördan och icke civilståndet skulle vara avgörande för ortsavdragets storlek. Bevillningsutskottet anförde i bet. 1955: 40 att anledning knappast funnits att beakta ifrågakvarande spörsmål i samband med att bestämmelserna om avdrag för husföreståndarinnan infördes år 1919, eftersom avdrag för hustru vid denna tidpunkt kunde få åtnjutas även om makarna icke sammanlevat. Utskottet tog inte ställning till sakfrågan, eftersom utskottet ansåg att bestämmelserna i första hand borde tolkas av regeringsrätten. I

bet. 1958: 27 förutsatte utskottet att frågan skulle bli uppmärksammas av då pågående utredning av familjebeskattningen.

I prop. 1955: 59 föreslogs en viss schablonisering och höjning av försäkringsavdraget. I väckta motioner yrkades att alla ensamstående med minderåriga barn skulle få rätt till avdrag med samma belopp som gifta. Bevillningsutskottet föreslog emellertid, att bestämmelserna i ifrågavarande hänseende skulle erhålla den nu gällande utformningen (bet. 1955: 18), och detta blev också riksdagens beslut. Utformningen av dessa bestämmelser kom således att knyta an till den kategoriindelning, som då gällde beträffande ortsavdragen.

1957 års sambeskattningsrevision (SOU 1959:13 s. 163) betecknade det som en brist, att ortsavdraget för husföreståndarinna inte omfattade hemskild make. Därigenom inträdde under hemskillnadstiden i många fall en skatteskärpning, som tedde sig omotiverad. Revisionen föreslog därför ändrade regler, och förslaget ledde till lagstiftning år 1960.

Vid 1960 års riksdag bestämdes att skattskyldig med hemmavarande minderårigt barn, således även hemskilda, skulle få ortsavdrag med samma belopp som samtaxerade äkta makar. Därmed uppnåddes även, att den statliga inkomstskatten för dessa skattskyldiga skulle beräknas enligt en och samma skatteskala. Skillnaden beträffande avdraget för försäkringsavgifter behölls däremot oförändrad.

Vid 1965 års riksdag infördes rätten till schablonavdrag för kommunalskatt. I prop. 1965: 14 anförde departementschefen bl. a. att schablonavdraget skulle medföra skattelättnad för små och medelstora inkomster och bl. a. för dem som går ut i förvärvslivet. Beloppsgränsen 4 500 kr. skulle gälla för makar och ofullständiga familjer och 2 250 kr. för övriga skattskyldiga, och lagtexten utformades beträffande de olika kategorierna skattskyldiga i enlighet med bestämmelserna för försäkringsavdraget. Förslaget antogs oförändrat av riksdagen, och vid riksdagsbehandlingen lämnades icke något uttalande i det hänseende, som nu är i fråga.

I *motionerna I: 127* och *II: 171* anför motionärerna bl. a. följande. Som departementschefen framhållit får schablonavdraget särskild betydelse för den som första året har inkomst efter att tidigare ha varit inkomstlös. Detta gäller ofta just hemskilda kvinnor liksom kvinnor som, utan att hemskillnad föreligger, separerat från maken. Någon anledning att fränkänna sådana personer med hemmavarande barn under 18 år schablonavdrag för kommunalskatt med det högre beloppet föreligger inte. De kan utan vidare inordnas under begreppet »ofullständiga familjer». I fråga om försäkringspremier kan också starka skäl anföras för att hemskilda och särlevande gifta med hemmavarande barn under 18 år erhåller samma avdragsrätt som ogifta med barn.

Utskottet

Förvärvsavdragets uppgift är att tillföra i första hand gift kvinna eller ogift kvinna med minderårigt barn ett avdrag i anledning av de särskilda kostnader för familjen, som kan uppkomma på grund av kvinnans förvärvsverksamhet. Gällande bestämmelser innebär i huvudsak följande.

Gift kvinna med inkomst av rörelse eller inkomst av eget arbete är berättigad till avdrag med 300 kr., och om hon haft hemmavarande barn under 16 år medges därutöver s. k. kvotavdrag med 25 procent av inkomsten. Det sammanlagda avdraget är dock maximerat till 3 000 kr. Gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet äger rätt till avdrag med 300 kr. eller, om hon haft hemmavarande barn under 16 år, med högst 1 000 kr. Bestämmelserna gäller under förutsättning att hon utfört arbete i förvärvskällan i viss omfattning.

Vid faktisk sambeskattnings, d. v. s. om hustrun utfört arbete i mannens jordbruk eller rörelse, medges mannen avdrag med 300 kr. eller, om makarna haft hemmavarande barn under 16 år, högst 1 000 kr.

Beträffande förvärvsavdrag för ensamstående barnförsörjare gäller oberoende av kön de regler, som tillämpas för hustru med egen inkomst. Om den ensamstående barnförsörjaren haft inkomst av jordbruksfastighet är han emellertid berättigad till avdrag med 300 kr. jämte kvotavdrag med 25 procent av inkomsten, dock högst med 3 000 kr.

I motionerna I: 120 och II: 163 hemställer motionärerna om utredning av frågan om rätt till avdrag för faktiska kostnader på grund av förvärvsarbete för tillsyn av barn och för kostnader för vård av sjuk eller åldrig nära anhörig. Utredningsyrkandet i motionen II: 103 syftar till att förbättra möjligheten för vårdnadshavare med hemmavarande barn att erhålla avdrag för hemhjälpkostnader vid bl. a. förvärvsarbete eller sjukdom.

Vid behandlingen av motsvarande utredningsyrkanden vid föregående års riksdag uttalade utskottet bl. a., att det inte var lämpligt att ta ställning till förslag om mer väsentliga ändringar i utformningen av förvärvsavdragen innan familjeskatteberedningens utredningsarbete avslutats. Utskottet framhöll vidare, att vissa av de i motionerna berörda kostnaderna — i den mån de över huvud taget borde beaktas vid beskattningen — var av den karaktären, att samhället lämpligen borde lämna kompensation härför på annat sätt än genom beskattningen, och att det i första hand torde ankomma på familjepolitiska kommittén att ta ställning till dessa spörsmål.

I de nu förevarande motionerna har några nya skäl inte anförts, som kan föranleda annan ståndpunkt från utskottets sida. Behovet av utredning angående behandlingen i skatte- och bidragshänseende av de kostnader, som uppkommer för barnfamiljer på grund av föräldrarnas förvärvsarbete,

är redan tillgodosett, och resultatet av familjeskatteberedningens arbete väntas bli framlagt under innevarande år. Utskottet avstyrker således bifall till motionerna I: 120 och II: 163 samt till motionen II: 103.

I motionen II: 481 yrkar motionärerna omedelbar lagstiftning av innebörd att make, som biträtt den andre maken i dennes förvärvsverksamhet, skall äga rätt att deklarerera för värdet av sina arbetsinsatser. Motionärerna anför, att gällande bestämmelser har betydelse för den sociala tryggheten och innebär att den biträdande maken går miste om exempelvis ATP-poäng.

Vid föregående års riksdag behandlade bevillningsutskottet ett utredningsyrkande i samma fråga, vilket grundade sig på uppfattningen att den ena maken i dessa fall var utestängd från den rätt till sjukförsäkringsförmåner, yrkesskadeskydd och pensionsförmåner, som tillförsäkrats andra yrkesverksamma. Utskottet fann detta vara endast delvis riktigt men instämde i att gällande bestämmelser var förenade med vissa nackdelar.

Familjeskatteberedningens utredningsuppdrag avser att lösa de problem som är förknippade med en övergång till fullständig eller modifierad särbeskattning, och det är möjligt att beredningen kan finna en lösning som tillgodoser önskemålen i motionen. I avvaktan på resultatet av den pågående utredningen är utskottet inte berett tillstyrka omedelbara lagstiftningsåtgärder i ämnet och avstyrker således bifall till motionen II: 481.

Utskottet har slutligen att behandla yrkandet i motionerna I: 127 och II: 171 att särlevande gifta skall jämställas med ogifta skattskyldiga såvitt gäller schablonavdrag för kommunalskatt och avdrag för försäkringspremier.

Yrkandet angående försäkringsavdraget avser andra försäkringspremier än sjukförsäkringsavgift enligt 19 kap. 2 § lagen om allmän försäkring. Avdrag medges med högst 250 kr. eller för sammanlevande makar med högst 500 kr. Även ogift skattskyldig med hemmavarande barn under 18 år äger rätt till avdrag med högst 500 kr.

Med ogift jämställs änka, änklings och frånskild men däremot inte särlevande makar (hemschilda m. fl.). Dessa bestämmelser infördes år 1955 och anknöt till då gällande utformning av ortsavdragen. I fråga om ortsavdragen erhöll emellertid särlevande gift skattskyldig med minderårigt barn år 1960 avdragsrätt med samma belopp som ogift skattskyldig med barn.

År 1965 infördes rätt till schablonavdrag för kommunalskatt och schablonbeloppen höjdes år 1967 till 4 500 kr. för sammanlevande gifta och för ogifta med hemmavarande barn under 18 år samt till 2 250 kr. för övriga skattskyldiga. Med ogift skattskyldig jämställdes änka, änklings och frånskild. Genom att uppdelningen av de skattskyldiga således anknöts till

reglerna för försäkringsavdraget och inte till reglerna för ortsavdraget, äger särlevande makar med barn endast rätt till schablonavdrag med det lägre beloppet 2 250 kr.

Motionärerna anför till stöd för sitt yrkande bl. a. att avsikten varit att ofullständiga barnfamiljer skulle få avdrag med det högre beloppet och att något skäl icke åberopats för att behandla särlevande gifta på annat sätt än andra ensamstående med barn.

Vid den utredning, som föregick 1960 års ortsavdragsreform, betecknades det som en brist att dåvarande bestämmelser om ortsavdrag för hufvudständerinna inte omfattade hemskild make, eftersom i många fall en omotiverad skatteskärpning kunde inträda. Enligt utskottets mening kan skäl knappast anföras för en särbehandling av ifrågavarande kategori då det gäller schablonavdrag för kommunalskatt.

De ifrågasatta författningsändringarna gäller endast ett fåtal skattskyldiga och saknar i och för sig betydelse för familjeskatteberedningens pågående utredningsarbete. Motionärernas förslag medför ett från statsfinansiell synpunkt mindre väsentligt skattebortfall.

De hemskildas ställning har även i andra hänseenden blivit mindre konsekvent utformad, men med hänsyn till det nu pågående utredningsarbetet bör det inte komma i fråga att vidta mer genomgripande ändringar av lagstiftningen. När det gäller schablonavdraget för kommunalskatt kan bestämmelserna emellertid i det enskilda fallet vara av väsentlig ekonomisk betydelse.

På grund av vad sålunda anförts tillstyrker utskottet bifall till motionerna i vad avser schablonavdrag för kommunalskatt men avstyrker motionerna i övrigt.

De nya bestämmelserna bör tillämpas fr. o. m. 1969 års taxering.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

A. att riksdagen med anledning av motionerna I: 127 och II: 171 antar följande

F ö r s l a g

till

Förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt

Härigenom förordnas, att 4 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 om statlig inkomstskatt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

1 m o m. Från sammanlagda — — — fråga är.

Skattskyldig, som — — — kommunalskattelagen sägs.

Avdrag enligt första stycket för kommunal skatt skall beräknas till ett belopp av minst 2 250 kronor eller, för makar som under beskattningsåret levt tillsammans, för dem båda gemensamt minst 4 500 kronor. För den som under beskattningsåret varit ogift (varmed jämställs änka, änklings eller frånskild) och haft hemmavarande barn under 18 år medges likaså avdrag med minst 4 500 kronor. Bestämmelserna i detta stycke skola icke äga tillämpning på fysisk person, som enligt vad därom är särskilt stadgat taxeras till statlig inkomstskatt i det för riket gemensamma distriktet, samt ej heller på juridisk person annat än i fall som avses i 6 § 3 mom.

Avdrag enligt första stycket för kommunal skatt skall beräknas till ett belopp av minst 2 250 kronor eller, för makar som under beskattningsåret levt tillsammans, för dem båda gemensamt minst 4 500 kronor. Gift skattskyldig, som under beskattningsåret icke levt tillsammans med andre maken, ävensom ogift skattskyldig (varmed jämställs änka, änklings eller frånskild) äger, därest han haft hemmavarande barn under 18 år, likaså åtnjuta avdrag med minst 4 500 kronor. Bestämmelserna i detta stycke skola icke äga tillämpning på fysisk person, som enligt vad därom är särskilt stadgat taxeras till statlig inkomstskatt i det för riket gemensamma distriktet, samt ej heller på juridisk person annat än i fall som avses i 6 § 3 mom.

Har sådan — — — — — i fråga.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och tillämpas första gången vid 1969 års taxering.

B. att riksdagen avslår

1) motionerna I: 120 och II: 163,

2) motionerna I: 127 och II: 171, i den mån de inte kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och hemställt,

3) motionen II: 103,

4) motionen II: 481.

Stockholm den 27 februari 1968

På bevillningsutskottets vägnar:

JOHN ERICSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar John Ericsson (s), Einar Eriksson (s), Yngve Nilsson (h)*, Stefanson (fp), Wårnberg (s), Gösta Jacobsson (h)*, Paul Jansson (s)*, Tistad (fp)*, Ove Karlsson (s) och Fålldin (cp); samt från andra kammaren: herrar Brandt (s), Allard (s), Gustafson i Göteborg (fp), Vigelsbo (cp), Andersson i Essvik (s), fru Holmqvist (s), herrar Enskog (fp), Kristenson (s)*, Lothigius (h)* och Börjesson i Falköping (cp)*.

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.

Reservationer

1) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h) och *Lothigius* (h), vilka

dels anfört följande:

I motionerna I: 120 och II: 163 anför, att förvärvsavdragets syfte är att hänsyn skall tas till den minskade skatteförmåga som orsakas av de med förvärvsarbetet förknippade barntillsynskostnaderna. Nuvarande schablonavdrag medför att avdrag medges även om utgifter för tillsyn av barn ej alls eller i endast ringa omfattning förekommit. Å andra sidan är många tvingade till en lösning som drar väsentligt högre kostnader än som täcks av schablonen. Så kan bli fallet när på annan överlåts de åtgärder för tillsyn, övervakning och omvårdnad som barnets vårdnadshavare är förhindrad att själv utöva under sin förvärvsarbetstid. Såsom exempel kan nämnas vård i hemmet av utomstående liksom tillsyn utom hemmet i familjedaghem, barndaghem och fritidshem.

Motionärerna anser att avdragsrätt för de faktiska barntillsynskostnaderna är den enda möjligheten att på ett konsekvent sätt ta hänsyn till skatteförmågan hos föräldrar med sådana nödvändiga omkostnader. De förordar att en utredning får i uppdrag att utarbeta de närmare riktlinjerna härför. I samband med en sådan utredning bör enligt motionärernas mening prövas även frågan om avdragsrätt för de omkostnader som uppkommer vid nödvändig tillsyn av sjuk eller åldrig nära anhörig på grund av att båda makarna förvärvsarbetar.

I sammanhanget kan nämnas, att en man, som med hustruns hjälp driver rörelse, kan få förvärvsavdrag på högst 1 000 kr., nämligen om familjen har minderåriga barn. Om det däremot är hustrun som står för rörelsen och mannen biträder henne, kan hon få förvärvsavdrag upp till 3 000 kr. Detta är ej tillfredsställande. Om förvärvsavdraget får anknytas till de verkliga kostnaderna erhålles emellertid en lösning även av detta problem.

Vi delar motionärernas uppfattning rörande förvärvsavdraget. Särskilt

vill vi understryka vad motionärerna anfört om att avdragsrätt med hänsyn till de verkliga tillsynskostnaderna innebär den enda möjligheten att på detta område få ett konsekvent system. Vi förordar alltså bifall till motionerna I: 120 och II: 163.

Det torde dock ej vara möjligt att helt avstå från möjligheten att erhålla avdrag enligt en schablon.

I motionen II: 103 hemställes om utredning i syfte att förbättra möjligheten till avdrag för lejd arbetskraft vid fall av förvärvsarbete, sjukdom, svaghet eller för stor arbetsbörda för vårdnadshavare av hemmavarande minderåriga barn.

Vad angår förvärvsarbetande hustru finner vi motionen besvarad med vad ovan anförts. Övriga åberopade omständigheter saknar emellertid principiellt samband med förvärvsinkomsten och synes böra beaktas i annat sammanhang, nämligen vid bedömandet av frågan om nedsatt skatteförmåga.

dels ansett, att utskottet under punkterna B 1 och 3 bort hemställa

att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 120 och II: 163 samt i anledning av motionen II: 103 — i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning och förslag till riksdagen om komplettering av systemet med förvärvsavdrag enligt schablon, innebärande dels att föräldrar med minderåriga barn må kunna erhålla avdrag för styrkta nödiga kostnader för den av förvärvsarbetet föranledda barntillsynen, dels att personer som har vårdnaden om sjuk eller åldrig nära anhörig må äga avdragsrätt för nödiga tillsynskostnader.

2) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h) och *Lothigius* (h), vilka

dels anfört följande:

I motionen II: 481 yrkar motionärerna omedelbar lagstiftning av innebörd att make, som biträtt den andre maken i dennes förvärvsverksamhet, skall äga rätt att deklarerat för värdet av sina arbetsinsatser och anför att gällande bestämmelser har betydelse för den sociala tryggheten.

Vi delar motionärernas uppfattning om angelägenheten av att frågan får en snar lösning. Särskilt angeläget är det att den på vederbörande arbetsinsats belöpande inkomsten därigenom kan läggas till grund för bl. a. ATP-poäng. Ändrade beskattningsregler i detta avseende bör införas fr. o. m. 1969 års taxering.

dels ansett att utskottet under punkten B 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen II: 481 i skrivelse

till Kungl. Maj:t begär förslag till 1968 års höstriksdag om sådan ändring i skattelagstiftningen att make som biträder den andre maken i hans förvärvsverksamhet skall äga rätt att fr. o. m. 1969 års taxering deklarerera för värdet av sina arbetsinsatser.

3) av herrar *Stefanson* (fp), *Tistad* (fp), *Fälldin* (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Vigelsbo* (cp), *Enskog* (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp).